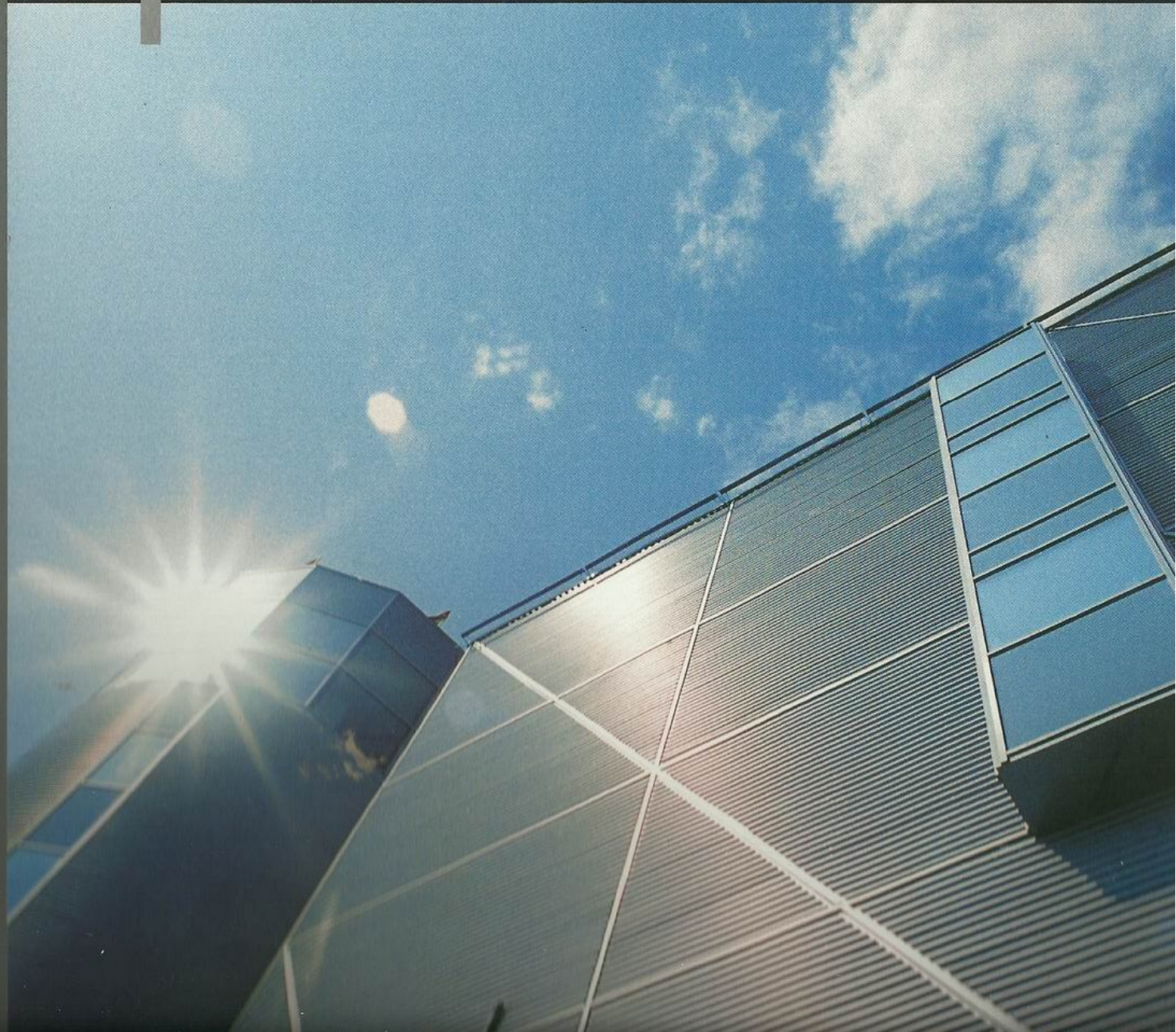

2002 | 4

ÚJ MAGYAR építőművészet

2002 - Szerkesztő: Nagy Bálint

Walter Pichler
Kurt Schwitters

Venerel Építészeti
Birodalma

Keller Ferenc,
Hörnig Richard,
Cságoty Ferenc

Rajk László
Kovács György
Anthony Gall

Walter Pichler
Kurt Schwitters

Csontos Györgyi – Vass Tibor

Ózdi munkáskolóniák (1861–1970)

FONTOS, NEHÉZ ÉS HÁLÁTLAN vállalkozás Csontos Györgyi és Vass Tibor 2001-ben megjelent könyve. Fontos kell, hogy legyen, mint minden olyan értékmentő mű, amely ipari építészetünk egyik legkarakteresebb ágával, a munkáskolóniákkal foglalkozik. Nehéz, mert a téma – annak ellenére, hogy nyomai számos helyen kézzelfoghatóan, szemet és értelmet ingerlően előfordulnak – jórészt a tudományok senkiföldjén hever. Hálátlan, mert ennek köszönhetően a munkáskolóniák kutatása során született munkák megítélése fanyalgó. Vegyitiztán nem tartoznak sem az építészethez, sem az empirián alapuló hagyományos társadalomtudományokhoz, a szociológiához vagy a néprajzhoz – talán a kulturális antropológia látszik legalkalmasabbnak ezen terület kutatására. Hiszen a kolóniák vizsgálatakor nem csupán a négyzetméterek, alaprajzok, enteriőrök, s nem csupán az emberi sorsok, életutak, kulturális folyamatok a fontosak. Sokkal inkább ezen összetevők egymásra hatása, közös múltja, rejtett hálózata.

Annak ellenére, hogy a kolóniák kutatásának nem alakult ki önálló módszertana és elmélete, jeles esettanulmányok azért szü-

lettek – ide számítva az esztétizáló képeskönyveket is. A legutóbbi pár év terméséből ide sorolhatjuk Olajos Csaba építész-szemszögből megírt A Diósgyőr-vasgyári kolónia, vagy Sz. Bányai Irén etnográfiai ihlettségű *A gázgyári kolónia* című munkáját, illetve Nagy Gergely Wekerle-telepi képes albumát. Igazából egyik munka sem volt képes saját tudományterületének határait átlépve holisztikus szemléletmódban foglalkozni a választott kolóniával.

Jelen kötet szerzői sem tudnak győztesen kikerülni

az ezekkel a nehézségekkel való küzdelemből. A könyvet kézbe fogva, s a fülszöveget olvasva még úgy érezzük, sikerülni fog. „A szerzőpáros, túllépve a lokálpatrióta buzgalmon, a teljesség igényével térképezi fel időben és térben az ózdi munkáslakótelepek beszédes történetét, sajátos építészeti megoldásait, a város szövetében betöltött helyét és szociológiai tartalmát: e százíz esztendősz történetet.” – ígéri az ajánló. A 140 oldalas könyvben azonban erre a teljességre, vagy

legalább annak megközelítésére vajmi kevés mutat. Igaz, boleszdül az olvasó, mikor azt a hihetetlenül gazdag, hangyaszorgalommal – és miért is kell túllépni rajta?: lokálpatrióta buzgalommal – egybegyűjtött és egymás mögé sorolt adatot olvassa. Tervezési, építési, belakási szempontok, méterek és területek, miből készültek a fedélszékek, a kamrában hol állt a lisztesláda. Mindez bőséges képanyaggal, korabeli és mai fotográfiákkal, alap- és homlokzatrajzokkal, térképekkel illusztrálva. Kár ugyan a csapnivaló megjelenítésért, minden a szürke két-három árnyalatában úszik, ez az unikális képanyag jobb nyomdatechnikát érdemelt volna.

Lapozva az egymás után ismertetett kolóniák, sorok, telepek – sejtette-e ez idáig valaki, hogy Ózdon ezekből összesen 19 van? – adathalmazában, sajnálja igazán az olvasó, hogy a szerzők nem éltek a felkínált kecsegtető lehetőséggel. Minden együtt található a „beszédes történetek” elmeséléséhez, a „szociológiai tartalom” keresztül a „város szövetének” elemzéséig, de ők, mikor igazán izgalmas kezd lenni a történet, a mélyebb összefüggések már kezdenek önmaguktól is fel-felsejleni, megmaradnak a leírásnál, jellegzetes adaléktípusú könyvet hozva így létre. Adalékok az ózdi munkáskolóniák történetéhez, stafázsalakok nélkül.

R. Nagy József ■

